

Det danske Udvandrerarkiv

” Allerede i 1932 grundlagde den fremsynede dr. Max Henius et udvandrerarkiv i Aalborg. Andre lande er fulgt efter, men Danmark har bevaret sin førerposition.

Udvandrerarkivet har til huse i disse smukke gamle bygninger ved Vor Frue Kirke i Aalborg.

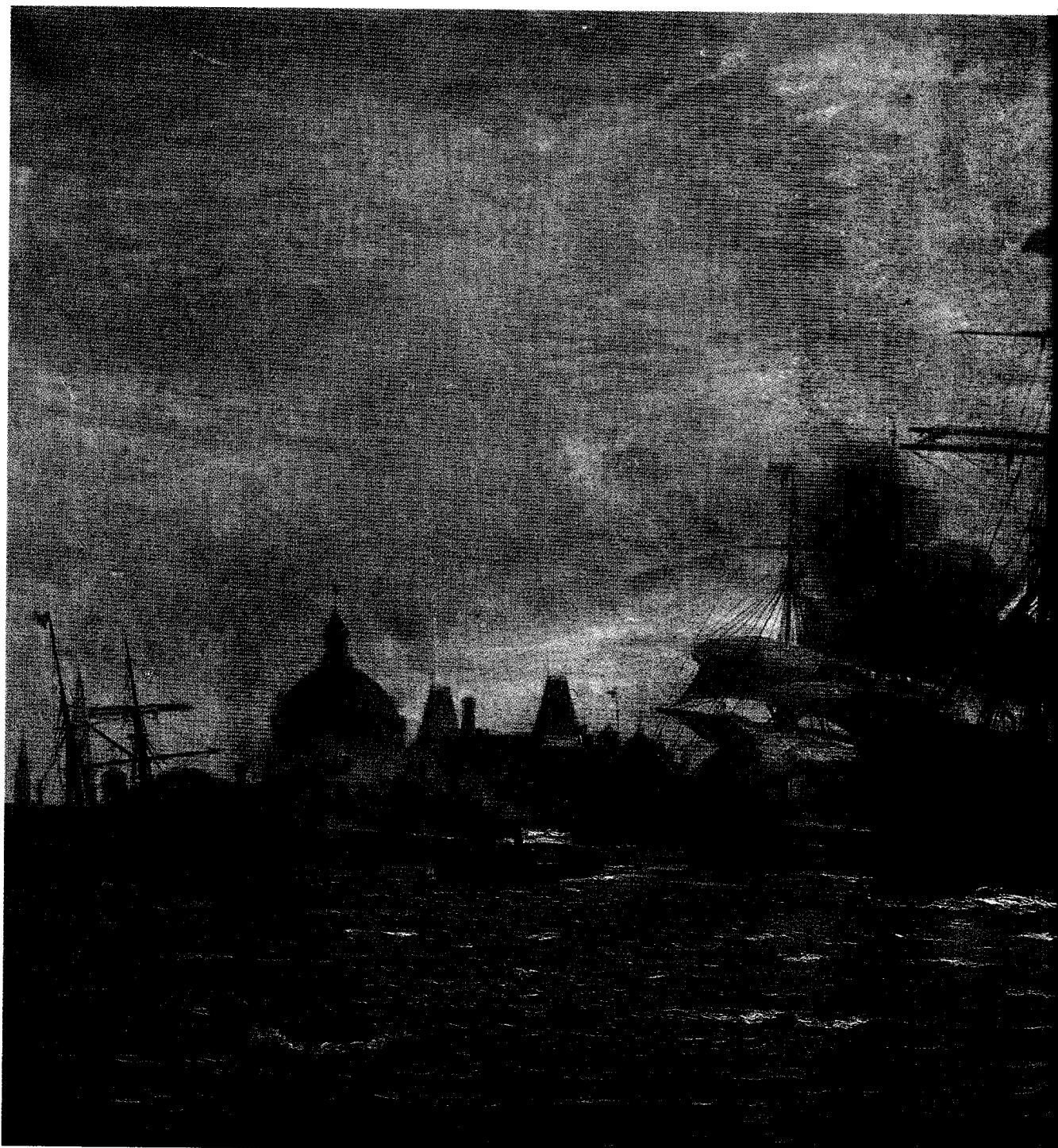
Jagten på egne »rødder« i lokalsamfundet og i familien er i de senere år gået ind over hele verden. Også i Danmark står slægtsforskere i kø foran arkivernes døre, og presset har betydet, at der nu er etableret

mere end 400 lokalarkiver over hele landet. Alle indsamler de lokale fotografier, arkivalier og erindringer, der kan fortælle om folks egen baggrund og historiske rødder.

Aalborg viser med »De hi-

storiske Arkiver« vej i denne udvikling. Arkiverne rummer dels landets største lokalsamling, dels Danmarks eneste udvandrerarkiv. Men mens lokalarkivet i første række betjener Aalborgområdets bor-

gere, er det Det danske Udvandrerarkivs opgave at fungere som »lokalarkiv« for den halve million danske, der i tidens løb er udvandret. Udvandrerne og deres efterkommere har nemlig i mindst ▶

◁ samme grad som de »hjemmeboende« behov for et sted, hvorfra trådene kan føres tilbage til de lokalsamfund og familiesammenhænge udvandrerne forlod.

Dette behov har noget at gøre med ønskerne om en personlig identitet og en historisk dimension. Uden at ønske sig tilbage, har flere og flere et behov for at kende egne

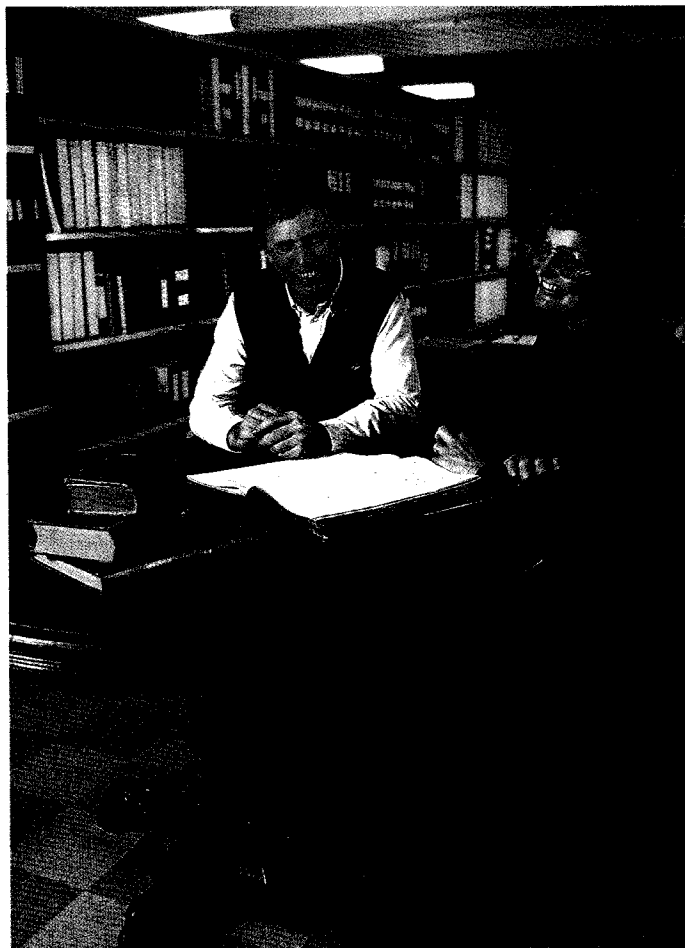
rødder i en verden, der ændrer sig hurtigere og hurtigere.

Rød Aalborg og Rebild

Når dette arbejde med historien blomstrer særligt kraftigt på arkiverne i Aalborg, skyldes det dels en aktiv kulturpolitik fra byens side, dels en baggrund der har lidt med Aalborgsnapsen og meget med Rebildfesterne at gøre. Sna-

sen - og det gælder naturligvis »Rød Aalborg« - blev skabt af Isidor Henius (1820-1901), der sidst i 1830'erne indvandrede fra Polen. Han skabte her igennem det moderne industrielle gennembrud på spritindustriens område, mens sønnen, Max Henius (1859-1935), som dansk udvandrer til Chicago i 1880'erne, blev

brygningsindustri i USA. blev også ophavsmanden til de dansk-amerikanske bildfester fra 1912 og Det Danske Udvandrerarkiv fra 1914. Begge dele etableret i Nordjylland, som han kom fra, og som spillede hovedrolle som udgangspunkt for den danske udvandring.

Arkivleder Henning Bender og arkivsekretær Birgit Larsen ved det runde bord, som stod i en kælderbeværtning i Chicago i slutningen af forrige århundrede. Det var selve stambordet for danske i Chicago. Bordet står nu på Udvandrerarkivets læsesal.

←
S/S »Norge« forlader København med danske emigranter i 1893. Skibet ejedes af Thingvalle-linien, som f.eks. i 1893 havde 25 afgang til New York fordelt på 5 skibe. »Norge« forliste i øvrigt mod Rockall klippen vest for Skotland den 28/6-1904. 627 af 795 ombordværende omkom.

Maleri af Vilhelm Arnesen (1865-1948).

Første arkiv af sin art

Da Max Henius i 1929 introducerede idéen om et historisk arkiv, der skulle varetage kilderne til Danmarkshistorien uden for landets grænser, var der tale om noget helt nyt. Det danske Udvandrerarkiv, der blev indviet i Aalborg den 3. juli 1932 efter flere års aktiv indsamlingsvirksomhed, blev da også det første udvandrers-

arkiv i verden. Selv skænkede Henius sin store bog- og brev-samling til arkivet, samt formidlede at det runde bord fra kælderbeværtningen i La Salle Street i Chicago kom til Danmark! Det var selveste stambordet for danske i Chicago siden 1880'erne. Her sad eksempelvis Holger Drachmann og Henrik Cavling, da de besøgte staterne, samt

Louis Pio og Paul Geleff, da de var blevet sendt afsted på politiets regning. Det runde bord står i dag på Udvandrerarkivets læsesal.

Som søn af en polsk indvandrer til Danmark og selv udvandrer herfra kendte Max Henius til dobbeltheden i ønsket om at falde til i det nye land uden at glemme sine rødder i det gamle. Med de årlige

Rebildfester på den amerikanske uafhængighedsdag den 4. juli lykkedes det ham fra og med 1912 at knytte en lang række personlige kontakter mellem det gamle og det nye land. I sin alderdom følte han imidlertid, at reel viden om udvandrernes liv og vilkår kun kunne videregives til nye generationer gennem en indsamling og opbevaring af hi- ▶

◀ storisk materiale. Det måtte ske gennem en varig sikring af breve, dagbøger, erindringer, foreningsprotokoller, fotografier og bøger, der stammede fra de danske udvandrere, og som fortalte om deres liv og vilkår.

Katalysator for internationalt samarbejde

Det danske Udvandrerarkiv forblev dog i mange år en enlig svale. Først i de sidste par tiår er der oprettet tilsvarende udvandrerarkiver i Sverige, Norge, Finland, Tyskland og Storbritannien. Overalt med en så stor opbakning fra de respektive lande og deres udvandrere, at Max Henius' gamle idé synes at vise sig mere bæredygtig end nogensinde før. Et internationalt samarbejde er indledt, og sammen søger de nordeuropæiske arkiver at styrke slægtforskningsopgaverne gennem en benyttelse af det relevante materiale på tværs af landegrænserne. Dette fremmer samtidigt den nødvendige indsamling, registrering og forskning på arkiverne.

Slægtsforskningscenter

Udvandrerarkivet i Aalborg er blevet stedet, hvor man finder sine danske rødder, således som man finder sine svenske rødder i Växjö, sine norske i Stavanger, finske i Åbo, tyske i Hamburg og britiske i Liverpool - eller finder dem på tværs af landegrænserne om nødvendigt. Glæden er stor, blot vi sender det mindste vink om rødderne i det gamle land til folk, der ikke længere troede, at noget sådant var muligt. Den entusiasme, vi møder, når vi fortæller om forfædrene og deres liv og virke i Danmark, er så stor, at det er vanskeligt at forstå, at der ikke tidligere er blevet sat større ressourcer ind på dette arbejde. I Danmark er det altid blevet opfattet som en opgave, Aalborg skulle varetage på vegne af hele landet, mens det i vore nabolande betragtes som en naturlig opgave for hele samfundet.

Hovedredskabet for vort arbejde er udvandrerprotokollerne for Danmark for årene 1868-1940, men det internationale samarbejde betyder, at vi tillige kan finde dem, der er rejst fra andre nordeuropæiske havne. Angivelsen af føde-

Dr. Max Henius (1859-1935) er ophavsmanden til de dansk-amerikanske Rebildfester fra 1912 og Udvandrerarkivet fra 1932. Maleri fra 1926 af Johannes Nielsen. Gave fra den amerikanske Rebildkomite.

sognene betyder, at vi kan komme videre med »optrævelingen« af den pågældende slægt og kan fortælle mere om det sted, den kom fra. Det sker i øvrigt ved at benytte arkivernes kopisamling af kirkebøger og folketællinger, og ved et snævert samarbejde med de lokalhistoriske arkiver, med Det statslige Arkivvæsen og med landets mange slægtshistoriske foreninger.

Forskningscenter for udvandrerhistorie

Udvandrerarkivet i Danmark har den fordel frem for andre udvandrerarkiver, at dets indsamling begyndte 30-40 år tidligere end disse. At Max Henius var så tidligt på færde, betyder, at arkivalierne strækker sig en hel generation længere bagud og derfor ofte når tilbage til den store udvandringsbølge i slutningen af forrige århundrede. Alle interesserede kan dog stadig hjælpe til med den videre indsamling og registrering af breve, erindringer og fotografier, der er sendt hjem af udvandrerne. Der findes stadig meget rundt omkring i Danmark i private gemmer, der kan fortælle os de vigtigste træk af de danske

udvandreres liv og tilværelse i det fremmede.

Hvad indsamling og registrering i bestemmelseslandene angår, sker dette i et tæt samarbejde med udenrigstjenesten, danske erhvervsvirksomheder og foreninger. Rebildselskabet er en særlig vigtig støtte, når det gælder USA, men herudover søger vi i disse år særlige kontakter med de danske samfund i Sydamerika, Australien og New Zealand. Det sker i form af udstillinger og bogudgivelser, hvoraf særligt kan nævnes bøgerne om den danske udvandring til Brasilien, Australien og New Zealand. Samtidigt søger vi at danne arbejdsgrupper om det historiske arbejde på stedet, og vi har netop oprettet en filial af Det danske Udvandrerarkiv i Melbourne i Australien.

Kulturhistorisk center

Det er således lykkedes Det danske Udvandrerarkiv i Aalborg at etablere et kulturhistorisk samvirke, der bygger på en fælles historisk baggrund, hvadenten det drejer sig om de »hjemmeboende« eller de mange danske, der i tidens løb er udvandret. Arbej-

det bindes sammen af den fælles og verdensomspændende interesse for egne rødder, og parthaverne er dels de danske indvanderarkiver i de nye verdensdele, dels udvandrerarkiverne i den gamle verden. Alt dette vil vi gerne vise frem og afholder derfor i sommermånederne juni-juli og august 1990 en udvandrerhistorisk udstilling i vore lokaler i Aalborg. Udstillingen vil naturligvis fortælle om den massive udvandring til USA, men vi vil tillige inddrage Canada, Sydamerika, Australien og New Zealand m.fl. i højere grad, end det tidligere er blevet gjort.

Kommer man derfor til Aalborg - og ingen interesse bør vel snyde sig selv for et besøg på udvandrernes eget arkiv - er åbningstiderne mandag-torsdag kl. 9-16 og fredag 9-14 på Det danske Udvandrerarkiv, Ved Vor Fru Kirke, Box 1731, 9100 Aalborg. Telefonnummeret er 98 12 57 93, og telefaxnummeret er 98 10 22 48. □

Tekst: Henning Bender
Foto: Stig Stasig / 2. maj

Schou Larsen & Partners

EXECUTIVE SEARCH

Management Consultants

International Associates

Professionel udvælgelse af resultatskabende ledere, specialister og bestyrelsesmedlemmer - nationalt og internationalt

Phone:

+45 33 91 07 10

Telefax:

+45 33 91 07 49

Bredgade 36 B
DK-1260 København K